

B İ B L İ Y O G R A F Y A

PROF. DR. FUAD KÖPRÜLÜ'NÜN ŞİİRLERİ

F. A. TANSEL

*Bak zîr-i pâ-y-i azmine: Bir mahşer-i zalâm;
Her cebhe pür-gırvu-i 'adem, nâdim olma, bil,
Tak meş'al-î dehân ile bir fecr-i intikâm!..*

F. KÖPRÜLÜ

Prof. Fuad Köprülü adı anılınca, hepimiz, derhâl, memleketimizin dünya çapında şöhret kazanmış, büyük mütefekkir ve vatansever âlimini hatırlarız. Bu yüzden, onun şiirleri üzerinde durmak, belki, ilk bakışta garip karşılanacaktır. Ancak, ilmî araştırmalarından önce yazdığı ve neşrettiği eserleri şiir sâhasında olduğuna göre, fikirlerinin nasıl geliştiğini aydınlatılabilmek için önce bu ilk yazılarının tedkiki ile işe başlamak lâzım gelir. Diğer taraftan, bilhassa 1913-1926 yılları arasındaki şiirlerini, Ziya Gökalp'inkiler gibi, millî Türk şiirinin nasıl olabileceği hususunda örnek verme maksadıyla yazmıştır. Bunların, gerek genç nesil şâirlerine yol gösterme, gerek millî-ahlâkî fikirlerin inkişafı bakımından te'siri mühimdir. İşte bu sebeplerden, onun şiirlerini tedkik etmeyi faydalı bulduk.

Prof. Fuad Köprülü'den şiirleri hakkında kendisinden edinmiş olduğumuz bilgiye ve araştırmalarımıza dayanarak, bu yazımızın birinci bölümünü 1906-1916 Arasında Yazıp Bastırdığı Şiirleri'ne ayırdık. İkinci bölümü, 1917-19'da Yeni Mecmua Devri ve Vatant Şiirleri; üçüncü bölümü, Şiirleri Hakkında Tenkidler teşkil edecektir. Şimdiye kadar hemen hiç bilinmeyen bir cebhesine, Takma Adla Bastırdığı Hicviyeleri ve Çocuklar İçin Millî-Ahlâkî Şiirleri'ne dâir dördüncü bölümde bilgi vermeğe çalışacağız.

I. 1906-1916 ARASINDA YAZIP BASTIRDIĞI ŞİİRLERİ

Prof. Fuad Köprülü, bana, ilk şiirinin, amucasının oğlu Visâli'nin doğumu için, henüz onüç-ondört yaşında iken düşürdüğü *Kemâl-î yümn ile doğdu Visâli* tarih mısra'ı olduğunu söylemişti. Çok küçükken, henüz ilkmektep talebesi iken, babası onu elinden tutup Sahhaflar'a götürmüştü; kendi harçlığı ile Osman Senâ'i'nin *Pilevne Kahramanı Gâzî Osman Paşa*¹ adlı risâlesini satın aldığını, nasıl heyecanla okuduğunu, bu kitabı bir münâsebetle kendisine gösterdiğim zaman anlatmıştı ve bu, kendi harçlığıyla satın aldığı ilk eserdir. Yine kendi anlattığına göre, onüç-ondört yaşında iken, Muallim Nâci'nin mevzû'unu İslâm tarihinin kahramanlık vak'alarından aldığı, Endülüs devleti'nin yıkılışı, askerlik sâhasındaki başarıları ile ün kazanan Mûsâ'nın tek başına nasıl döğüştüğü esâsını teşkil eden *Mûsâ Bin Ebi'l-*

¹ "Edebiyat-ı Askeriye risâlesinden aynen alınmıştır.", İst., Feridiye Matbaası, 1317/1299-1900.

Gâzân -yâhut- *Hamîyyet* adlı tirajedisine yüzlerce beyitlik nazîre yazmış, fakat bunu sonradan yırtıp atmıştı. Bir ankete cevâbında, “Onyedi yaşında iken kendi kendime şiirler ve tenkidler yazardım; ammâ bunları neşretmedim” diyorsa da ², bastırılmış bulunduğu manzûmeler gözden geçirilince, onaltı yaşında iken yazılmış olanlar da görülür.

Prof. Fuad Köprülü'nün, 1908-1912 yılları arasında neşrettiği şiirlerinin altında, umûmiyetle, yazıldıkları zamanı gösteren tarihler vardır. Bu tarihlere göre, zaman bakımından en eskisinin 3 Mayıs, 1906 (20 Nisan, 1322) tarihini taşıyan *Beklerken* adlı şiiri olduğu anlaşılır ki, bu sırada henüz onaltı yaşında idi ³. Bu şiirde bir gurub, gece, ağarmaya başlayan ufuklar tasvir edilmiştir; şâir, tabiat manzaralarını kendi his ve hayâllerıyla renklendiriyor: Derin, mâtemli ve muhteşem bir ufukta ölen güneşten arta kalan erguvânî renkler, küller, sonra bunların yok olup gitmesi. . . Düşünen denizlerden yükselen sessizlik, karanlıkların sırlarıyla dolu dağlar ve gökler kendisini bir elem mahşeri içinde hisseden şâire şiirler ihsâs eder; azalmayan, mütevekkil emelleriyle bekler ve sonra sarı bir 'aleme benzeyen mehtapla, insanı serhoş eden bir gece uyuklayan deniz üstünde titrerken, sabah olmağa başlar: “*Ufukların leb-i târında leyl-i müstagrak * Soluk çiçekler açar.*” Yine 1906 yılında yazdığı *Akşamdan Sonra* ⁴; aşağıdaki,

*Gece . . . Hep gölge, serâser gölge . . .
Leylin ezlâl-i elem-dâdıyle
Kaldı senden de bu mugber gölge . . .*

mısra'larıyla biten *Hep Gölge* ⁵;

*Olmaz benim nigâh-ı melûlümde lem'a-ver
Ömrün —tehasür eylediğim— bir tebensümü,
Yalnız zalâm-ı fikrimi telvîn eder, öper
Bir mâtemin hafî duran ulvî teccesümü . .*

*Hüsn-i muhayyelin ki semâlarda titreşir
Bir necm-i muhtazar gibi, fikrimde muhtefî;
Bahşeyleyen hayâlîme bir nağme-î hafî
Ancak onun şu'â-i siyeh-reng-i şi'ridir . .*

kıt'alarını içine alan *Şiirlerimi Okurken* ⁶, işlenilen fikir, tabî'at dekoru ve hisler bakımından *Beklerken* adlı şiirinin hemen hemen aynıdır: “Bir hüsn-i muhayyel”,

² Kandemir, *Fuad Köprülü Yedigün'e Anlatıyor*, *Yedigün*, c. VIII., nu. 160, 1 Nisan, 1936.

³ *Servet-i Fünûn* mec., nu. 985, 8 Nisan, 1326 (21 Nisan, 1910).

⁴ 27 Mayıs, 1322 (9 Haziran, 1906)'da yazılmıştır. *Servet-i Fünûn* mec., nu. 991, 20 Mayıs, 1326 (2 Haziran, 1910).

⁵ 1 Haziran, 1322 (14 Haziran, 1906)'de yazılmıştır. *Ayn. mec.*, nu. 1001, 29 Temmuz, 1326 (11 Ağustos, 1910).

⁶ Yazıldığı tarih: 6 Kânunievvel, 1322 (19 Aralık, 1906)'dir. *Ayn. mec.*, nu. 992, 27 Mayıs, 1327 (9 Haziran, 1911).

akşamın ve gecenin rûha çöken hüznü ve karanlığı. . 1907'de yazdığı şiirler aynı bedbîn hisleri aksettirmekle beraber, fikir ve hayâlce daha zengindir. *Bir Lem'a-i Hayâl*'de ⁷,

*Fakat ey hâher-i semâ
Saç fikr-i pür zilâlîme bir lem'a-î hayâl
Mezceyleyim o nûru zalâm-î hayâtıma*

mısra'larında ifâde ettiği gibi, hayâllerimiz, karanlık hayatımızın ışığıdır. Baş kısmında, Süleyman Nazif'in,

*Bu sûre-zâr-i hakikatte çırpınan ömre
Hayâlsiz yaşamaktan büyük azâb olmaz*

beytine yer verdiği *Hulyâ ve Hakikat*'te de aynı fikri işlemiştir ⁸:

*Öh, hulyâ.. Bu pek muvakkat olan
Nevme birkaç dakikacık aldan!
Çünkü bir mahşer-î felâkettir
Bu müşevveş, çamurlu ömr-i sefil..*

Bu hayâl gücü, ona, hayâtı senbollerle ifâde ettiği *Çöl ve Rüzgârlar*⁹ şiirini ilhâm etti: Bir çöle benzeyen gece ve hilkat, doğan bir yıldız ve sonra, ölüm ânındaki bir kimsenin hafif nefesi gibi esen sabah rüzgârları, sönen yıldızlar. . . Hayâl unsuruna kıymet veren, "onaltı-onyediyen yaşında iken edebiyata, bilhassa Fıransız edebiyatına çok meraklı idim; hele tenkîdi çok severdim. Bu yaşta esâsen Tanzimât edebiyatı'nı ve daha evvelkileri okumuştum ¹⁰" diyen şâirimizin, *Dîvân edebiyatı*'na mensup olanlardan en çok Şeyh Gâlib'e karşı alâka duyacağı pek tabî'idir:

*Semâ-yi fitratı: Elvân içinde fevcâ-fevc..
Bulur hayâlîne hep başka başka cây-i surâd..
Yok öyle gamlı emeller.. Keder-numâ sözler..
Tehayyulâtını yalnız zaman zaman söyler;
Tehassürâtı bulunmaz.. Ne ibtikâ, ne melâl..
Nazar-rubâ ve mülevven bir asmân-ı hayâl..*

mısra'larıyla canlandırdığı ve yalnız yettiği xviii. asrın değil, Türk edebiyatı'nın hayâl bakımından en zengin şâiri hakkındaki *Şeyh Gâlib'e* başlıklı şiirini de yine onyediyen yaşında iken yazmıştı ¹¹; fakat gerek bunu, gerek daha önce yazdığı manzûmelerini 1908'e kadar neşretmedi.

⁷ 2 Mayıs, 1323 (15 Mayıs, 1907)'de yazılmıştır. *Ayn. mec.*, nu. 987, 22 Nisan, 1326 (5 Mayıs, 1910).

⁸ Yazılışı: 1323 (1907). *Ayn. mec.*, nu. 970, 24 Kânunievvel, 1325 (6 Ocak, 1910).

⁹ Yazılışı: 18 Teşrinievvel, 1323 (31 Ekim, 1907). *Mehâsin mec.*, nu. 3, Kasım, 1324 (1908).

¹⁰ Kandemir, *ayn. mülâkat*, bk., yukarıdaki 2'nci not.

¹¹ Yazılışı: 11 Şubat, 1322 (24 Şubat, 1907). *Mehâsin mec.*, nu. 1, Eylûl, 1324 (1908).

1900-1908 yılları arası, hemen bütün şâir ve muharrirlerimiz için susma devresidir; neşriyât hayatından çekilmelerinin sebebi, Abdü'l-Hamîd devri baskısının artması idi. Birkısım muharrirler, meselâ Hâlid Ziya, eserlerinin sansör elinde nasıl berbâd hâl aldığını görerek kalemi bırakmağı, bir satır bile yazmamağı tercih etmişlerdir; bâzıları da, meselâ Hüseyin Rahmî, Ahmed Râsim, Safvetî Ziya eserlerini bastırmaktan men'edilmişlerdi. Mehmed Âkif, Ahmed Hikmet'in de, yazsalar bile, bunları neşretmedikleri görülür. 1908'de İkinci Meşrûtiyet'in i'lânı ile, pek çok yeni gazete ve mecmua çıkarılmış, önceleri fennî bir mecmua hâlini alan *Servet-i Fünûn*, eski san'atkarlarına genç neslin de katılmasıyla edebî mâhiyyette neşredilmeğe başlanmıştır. İşte, Prof. Fuad Köprülü de, kısmen çok genç yaşta olması, kısmen de yetiştiği devir İcâbı, yazılarını 1908'den önce değil, sonra bastırmıştır ve onun neşredilen ilk yazısı, Şeyh Gâlib'in şiirlerinin husûsiyetlerini, hayâl dünyasını, okuyanları üzerinde uyandırdığı te'sirleri canlandırdığı ve yukarıda bahsettiğimiz *Şeyh Gâlib'e* adlı şiiridir.

Aziz Hocam Prof. Fuad Köprülü, neşriyât hayatının ilk basamağı sayılan *Şeyh Gâlib'e* başlıklı bu şiiri üzerinde konuştuğumuz sırada, bununla alâkalı bir hâtırasını anlatmıştı: Evlerine gidip gelen ve dedesi Bükreş Sefiri Ahmed Ziya Bey'in dostu Süleyman Nazif'i yakından tanıyordu; bunu Süleyman Nazif'e, o da *Mehâsin* mecmuasının müdürü ve imtiyaz sâhibi Mehmed Rauf'a götürüp vermişti. Rauf'un *Mehâsin*'de neşrettiği bu şiiri okuyan Süleyman Nesib, tanınmış bir şâirin takma ad kullanarak yazdığı bir manzûme sanmış, şâirinin kim olduğunu Mehmed Rauf'tan sormuştu. Rauf, şiirin kim tarafından yazıldığını bilmediğini, kendisine bu şiiri veren Süleyman Nazif'ten bilgi edinebileceğini söyleyince, Süleyman Nesib, kim tarafından yazıldığını Süleyman Nazif'e gidip sormuş ve henüz onsekiz yaşındaki bir gencin, Mehmed Fuad Köprülü'nün neşredilen ilk şiiri olduğunu öğrenmişti. Bütün bunlar, vezin ve dil bakımından çok düzgün, Şeyh Gâlib'in san'at dünyasına nüfuz etmiş, zengin edebî san'atlar ve hayâllerle işlenmiş bir kalemin mahsûlü olan bu şiirin, basılır basılmaz nasıl dikkati çektiğini anlatır.

20 Mart, 1909 (7 Mart, 1325)'de kurulan ve âzâları Ahmed Samîm, Ahmed Hâşim, Emîn Bülend, Emîn Lâmi', Tahsin Nâhid, Celâl Sâhir, Cemil Süleyman, Hamdullah Subhî, Refik Hâlid, Şahâbeddin Süleyman, Abdülhak Hayrî, İzzet Melih, Alî Cânib, Alî Suhâ, Fâik Âli, Fâzıl Ahmed, Mehmed Behçet, Müfid Râtib, Ya'kub Kadri'den ibâret bulunan Fecr-i Âtî edebî teşekkülüne Fuad Köprülü de dâhildi¹²; fakat bu teşekkül, 31 Mart vak'ası, siyâsi başka hâdiseler, muhtelif fikir cereyanları sebebiyle uzun sürmemiş, dağılmıştır. Fuad Köprülü'nün, bu sıralarda, 1908-1912 arasında yazdığı şiirler, ifâde edilen his ve hayâller bakımından ilk şiirlerine çok benzer: *Sesin*¹³, amucasının çok sevdiği oğlu Kemal Köprülü'ye ithâf ettiği *Yıldızların Ölümü*¹⁴, *Göllerde*¹⁵, son kıt'asını,

¹² *Servet-i Fünûn* mec., nu. 977, 11 Şubat, 1325 (24 Şubat, 1910). Ayrıca bk., Nihad Sâmî Banarlı, *Fecr-i Âtî, Aylık Ansiklopedi*, nu. 28, Ağustos, 1946.

¹³ Yazıldığı tarih: Haziran, 1324 (1908). *Servet-i Fünûn* mec., nu. 976, 4 Şubat, 1325 (17 Şubat, 1910).

¹⁴ Yazıldığı zaman: 24 Teşrinievvel, 1324 (6 Kasım, 1908). *Mehâsin* mec., nu. 7, Mart, 1325 (1909).

¹⁵ Yazılışı: Nisan, 1325 (1909). *Servet-i Fünûn* mec., nu. 978, 18 Şubat, 1325

Dediler sev. . .

O ânda hüzn-ü zalâm

Hepsi mahvoldu; yalnız ey râhum

Yâd-i şîrinle pür-ümîd oldum

mısra'ları teşkil eden ve Celâl Sâhir'e ithâf ettiği *Sevmek İhtiyacı*¹⁶; *Merkad-i Hulyâ*¹⁷ ve *Melâl-i Muhîtat*¹⁸, *Bedbînt*¹⁹, Ahmed Hâşim'e ithâf olunan ve onun *O Belde* şiirini mevzû, hayâller, renk ifâde eden kelimeler v.b. bakımından çok hatırlanan *Nisyân*²⁰; *Akşamlar*²¹, şiirlerini toplasa idi, bu kitabına isim vermeği düşündüğü ve,

Akşam... Ölmüş sulara titreyecek

Artık ezhâr-i ra'se-dâr-i leyâl

Şimdi herşey ölüp sürüklenecek

Mâvi bir cevş içinde gark-ı zilâl...

Akşam... Ey sermedî mesâ-yi melâl...

mısra'larıyla biten *Mesâ-yi Melâl*²² başlıklı şiirleri 1909-1910'da yazılmıştır. Yine 1910 yılına âit *Uzlet*²³, evvelki şiirlerinden fikir bakımından farklıdır. Bunda, kendini

(3 Mart, 1910). *Göller*'de başlıklı bir şiiri daha vardır; yazıldığı tarih: 13 Temmuz, 1326/26 Temmuz, 1910 (*Ayn. mec.*, nu. 999, 15 Temmuz, 1326/28 Temmuz, 1910).

¹⁶ Yazılışı, 1325 (1909). *Servet-i Fünûn* mec., nu. 979, 25 Şubat, 1325 (10 Mart, 1910).

¹⁷ Yazıldığı tarih: 30 Mart, 1325 (12 Nisan, 1909). *Ayn. mec.*, nu. 968, 10 Kânunievvel, 1325 (23 Aralık, 1909). Hamdullâh Subhî'ye ithâf edilmiştir.

¹⁸ Yazılışı: 1325 (1909), *Ayn. mec.*, nu. 967, 3 Kânunievvel 1325 (16 Aralık, 1909).

¹⁹ Yazıldığı tarih: Teşrinisânî, 1325 (1909). Bu şiirin başında, bir Fransız san'atkarının, "Bu dar vâdiden bir havâ-yi mezar yükseliyor; insan burada mutlakâ boğulur..." cümlesi vardır. *Ayn. mec.*, nu. 982, 18 Mart, 1326 (31 Mart, 1910).

²⁰ 18 Mart, 1326 (31 Mart, 1910)'da yazılmıştır. *Ayn. mec.*, nu. 989, 6 Mayıs, 1326 (19 Mayıs, 1910). Sırası gelmişken şunu ilâve edelim : Prof. Mehmed Kaplan, Ahmed Hâşim'in *O Belde* adlı şiirinin ne zaman ve nerede basıldığını gerek kendisinin ve Şerif Hulûsî'nin, gerek Hâşim hakkında bir *thèse* hazırlayan talebesinin tesbit edemediklerini kaydediyor (*O Belde'nin Tahlili, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c. 11., nu 3-4, 31 Mayıs, 1948, s. 232). *O Belde, Şiir ve Tefekkür* mecmuasında neşredilmiştir (Nu. 1,20 Ağustos, 1325/2 Eylül, 1909).

²¹ Yazılış tarihi: 12 Ağustos, 1326 (25 Ağustos, 1910). *Ayn. mec.*, nu. 1004, 19 Ağustos, 1326 (1 Eylül, 1910).

²² Yazıldığı tarih: 29 Ağustos, 1326 (11 Eylül, 1910). *Ayn. mec.*, nu. 1006, 2 Eylül, 1326 (15 Eylül, 1910). *Melâl-ı Mesâ* adlı bir şiiri de vardır; yazılışı :12 Haziran 1326, 25 Haziran, 1910 (*Ayn. mec.*, nu. 995, 17 Haziran, 1326/30 Haziran, 1910).

²³ Yazıldığı tarih: 11 Eylül, 1326 (24 Eylül, 1910). *Ayn. mec.*, nu. 1009, 22 Eylül, 1326 (5 Ekim, 1910).

çok kuvvetli hisseden bir insanın rûh hâli hâkim.. Başında, İbsen'in, "En kavi adam yalnız bulunandır" cümlesi bulunan ve,

Bir fecr-i zî-sa'âdete hiç etme intizâr

mısra'ıyle başlayıp, sert ve hareketli bir âhengi duyuran bu şiiri ile genç şâir Fuad Köprülü, sanki kendi istikbâlini de, vereceği ölmez eserleri ile asırlar boyunca yaşayacağını sezmişti; bu ölümlü dünyadan, karanlıklar mahşerinden öc almak için dehâ meş'alesiyle bir intikam sabahı yaratmak :

*Bak zîr-i pâ-yi azmine : Bir mahşer-î zalâm ;
Her cebhe pür-gıvuv-i 'adem, nâdim olma, bil,
Yak meş'al-î dehân'n ile bir fecr-i intikâm...*

Fuad Köprülü'nün, yazıldığı zaman belli şiirleri arasında 1911 yılına âit olanlar yoktur. 1912 senesinin bahar ve yaz ayları, onun için en verimli şiir mevsimi oldu : *Bahar*²⁴; *Mersiye-i Mehtâb*²⁵, *Sa'd-Âbâd Akşamları* adlı seri manzûmelerinin mukaddimesini teşkil eden *Nedim'e*²⁶; *Bülbüller*²⁷, *Belde-i Hicrân*²⁸, *Gazâl-i Rûhum*²⁹ başlıklı bu altı şiir, birbirinden çok yakın zamanlarda yazılmış ve hemen neşredilmiştir.

Fuad Köprülü'nün buraya kadar bahsettiğimiz, 1906-1913 yılları arasında yazıp, bastırıldığı şiirlerinin sayısı 37'dir. Bunlardan, yukarıdanberi üzerinde durduğumuz 27'sinin ne zaman yazıldığı belli, geri kalan 10'unda ise böyle bir tarih yoktur. Bu sonuncular *Hazân Nağmeleri*³⁰, *Enfâs-i Hazân Eesken*³¹, *Husrân*³², *Yeşil Dalgalar Kenarında*³³, *Menba'lar*³⁴, *Aşk Saatları*³⁵, *Saât-i Furâk*³⁶, *Hazân*³⁷,

²⁴ Yazıldığı tarih : 5 Mayıs, 1328 (18 Mayıs, 1912). *Hak gazetesi, Edebî İlâve*, nu. 4, 11 Mayıs, 1328 (24 Mayıs, 1912).

²⁵ Yazıldığı tarih : 12 Mayıs, 1328 (25 Mayıs, 1912). *Hak gazetesi, Edebî İlâve*, nu. 5, 18 Mayıs, 1328 (31 Mayıs, 1912).

²⁶ Yazıldığı tarih : 14 Mayıs, 1328 (27 Mayıs, 1912). *Servet-i Fünûn* mec., nu. 1095, 17 Mayıs, 1328 (30 Mayıs, 1912).

²⁷ Yazıldığı tarih : 21 Mayıs, 1328 (3 Haziran, 1912). *Ayn. gazete, Edebî İlâve*, nu. 6, 25 Mayıs, 1328 (7 Haziran, 1912).

²⁸ Yazılış tarihi : 5 Haziran, 1328 (18 Haziran, 1912). *Ayn. gazete, Edebî İlâve*, nu. 8, 8 Haziran, 1328 (21 Haziran, 1912).

²⁹ Yazıldığı tarih : Haziran, 1328 (1912). *Ayn. gazete, ayn. ilâve*, nu. 10, 22 Haziran, 1328 (5 Temmuz, 1912).

³⁰ *Mehâsin* mec., nu. 6, Şubat, 1324 (1909). Bu şiir Süleyman Nazif'e ithaf edilmiştir.

³¹ *Servet-i Fünûn* mec., nu. 1029, 10 Şubat, 1326 (23 Şubat, 1911).

³² *Ayn. mec.*, nu. 986, 14 Nisan, 1326 (27 Nisan, 1910).

³³ *Ayn. mec.*, nu. 1015, 4 Teşrinisânî, 1326 (17 Kasım, 1910).

³⁴ *Ayn. mec.*, nu. 1036, 31 Mart, 1327 (13 Nisan, 1911).

³⁵ *Ayn. mec.*, nu. 1048, 23 Haziran, 1327 (6 Temmuz, 1911).

³⁶ *Ayn. mec.*, nu. 1058, 1 Eylül, 1327 (14 Eylül, 1911).

³⁷ *Ayn. mec.*, nu. 1077, 12 Kânunisânî, 1327 (25 Ocak, 1912).

*Kaplumbağalar*³⁸ başlıklarını taşır; biri de, Balkan savaşı üzerine kaleme aldığı *Harb Şarkısı*'dır³⁹.

Buraya kadar bahsettiğimiz ve 1908-1913 arasında *Mehâsin*'de, bilhassa *Servet-i Fünûn*'da, daha sonra *Hak* gazetesinin ilâvesinde, *Donanma* mecmuasında neşredilen bu otuzyedî şiirde mevzû —*Şeyh Gâlib'e, Nedîm'e, Uzlet, Harb Şarkısı* dışında— tabîat güzelliklerinin tasviri, şâirimizin kendi iç âlemidir. Hemen hepsinde, *Servet-i Fünûn* ve *Fecr-i Âtî* şiirindeki gamlı, karanlık hava hâkimdir. Ahmed Hâşim'in şiirlerinde görüldüğü gibi mevsimler sonbahar; zaman, akşam veyâ gecedir. Ormanların sessizliği, kuşların mâtem âvâzeleri, güneşin solgun ziyâları, hasta bir baykuşun iniltisi, mâtemî bir sessizlik, hâtıralar mezarı, melûl ve kimsesiz ağaçlar, mâtemli ufuklar, kederli sazlar... Hassas ve bedbîn bir iç dünyasının tabîat karşısında yarattığı bu mâtemli şiir havasında penbe dalgalar, rengin sular, menekşe gölgeli akşamlar, yeşil göller v.b. canlı renkler ifâde eden sıfatlar, Hâşim'in şiirlerinde olduğu gibi bir renk tezadı vardır; fakat hâkim rengi elem teşkil ediyor. Akşamın sessiz ve mübhem mûsikîsi, karanlığın mûsikîsi, semânın mûsikîsi gibi mücerred fikirlere de sık-sık rastlarız.

Prof. Fuad Köprülü'nün, 1913'e kadar neşrettiği şiirlerinde kullandığı nazım şekilleri *Servet-i Fünûn* ve *Fecr-i Âtîciler*'den farksızdır: İlk şiirinden başlayarak birçok manzûmelerinde Sonnet (Sone) şeklini kullandı; bunun gibi, yine Fransız edebiyatı'nda çok yer alan Sarma-kâfiye (Rime embrace), Çapraz-kâfiye (Rime croise), üç mısra'lı kıt'alardan meydana gelen ve bilhassa Tefvik Fikret'in çok kullandığı Terzarima, Çift-kâfiyeli (Couplet), bu Garb edebiyatı nazım şekillerinin karışımından meydana gelen Yeni-şekiller, *Servet-i Fünûn* şâirlerinin yarattığı Serbest-mütezadlar, Fikret'te çok rastladığımız ve arûzun belli bir kalıbı ile yazılan mısra'ların yanında, aynı kalıbın muhtelif cüz'leri ile yazılan kısa mısra'lardan meydana gelmiş ve ilk bakışta Serbest-mütezad şekli zannını veren şekiller, Fransız edebiyatı'ndan alınan, daha önce Hâmid'in *Sahrâ*'sında, *Servet-i Fünûn* devri şiirlerinde mevcut ve nazmı nesre yaklaştıran *Verse libre*'ler, *enjambement*'ler.. Bu şiirlerin hepsi arûzla yazılmıştır.

Fuad Köprülü, arûza titizlikle hâkimdir; onaltı yaşında iken yazdığı *Beklerken* adlı şiirinde bile arûz hatâları yer almaz. Hiç unutmam, eski mecmuaları karıştıran rastladığım, takma adla yazıldığını tahmin ettiğim ve onun şiirlerini hatırlatan bir manzûmeyi kendisine göstermiş, "Bu mahlâs sizin mi?" diye sormuştum. "Oku bakayım!" dedi. Ben daha birinci mısra'ı bitirmeden, yarı şaka, yarı ciddî hiddetlenerek, "İmâleleri fark etmiyor musun, ben öyle şiir yazmadım" demişti.

*

1913 yılı, Prof. Fuad Köprülü'nün ilim ve san'at hayatında dönüm noktasıdır. Bu tarihte İstanbul Dârü'l-Fünûnu'na Türk Edebiyatı Tarihi kürsüsü profesörlüğüne seçilmiş, bundan sonra yazdığı şiirlerinde, daha önceki manzûmelerinde bulunan husûsiyetlerden hemen tamâmiyle uzaklaşmıştır.

³⁸ *Hak* gazetesi, *Edebî İlâve*, nu. 12, 6 Temmuz, 1328 (19 Temmuz, 1912). Bu şiir, *Sa'dâbâd Akşamları* serisine dâhildir.

³⁹ *Donanma mec.*, yıl 4, nu. 31-7, Eylül, 1328 (1912).

*Gece zulmette inleyen âlâm
Hasta bir leyâğın du'âsıydı,
Merîc'in rûh-i iştikâsıydı! . . .*

mısra'ları ile biten *Anadolu Akşamı* ⁴⁰ ile *Türk'ün Du'âsı* ⁴¹, arüzla neşrettiği son şiirleridir. *Türk'ün Du'âsı*, Balkan harbi sonunda yazılan bir diyalog olup, 304 mısra'dır; 24 Şubat, 1913 (11 Şubat, 1328)'de tamamlanmıştır. Hocam, bunun, aynı sene İttihâd ve Terakkî Mektebi'nde sahneye konulduğunu, İsmâil Bey tarafından bestelendiğini anlatmıştı. Eserin mevzû'u, Balkan savaşından sonraki millî ye's ile alâkalıdır: Kanlı, ihtişamlı bir akşam; ilâhî ve yıldızlı gök altında, yıkılmış minâreleri, yanmış evleri, sefil tarlaları ile uzayıp giden bir felâket sâhası. . İhtiyar Türk, mağrur gözlerle bunlara sessiz sessiz bakar. Bu sırada gökten yüce, rûhânî bir hitâb iştilir. Bu uzun şiir, *Gökten Nidâ*, *Terennüm*, *Türk* başlıklı ve karşılıklı konuşmaları içine alan müstakil, fakat birbirine bağlı şiirlerden meydana gelmiştir. *Terennüm*'ler, meçhûl uzaklıklardan gelen ağır, rûhânî bir mûsikînin sözleridir. Türk ise, geçmişî ve hâli, geleceğine âit ümitleriyle Türk Milleti'ni temsil ediyor. Yer yer, Türkler'in mâzîsi canlandırılır:

*Altay'da bahâr oldu yeşillendi yamaçlar,
Nergisler açış, verdi bütün meyve ağaçlar;
Mor, penbe, beyaz lâleler, âh, açmağa başlar.
Yaz geldi, benim gönlüm aceb eğlenecek mi;
Tanrı'm, uzak illerdeki yârim gelecek mi?*

*Hâkan geliyor, bak, tanıdık debdebesinden,
Akhanlar'ı ezmiş yine Altay tepesinden;
Aksetti zafer türküsü Kuzgun-denizi'nden:
Yaz geldi benim gönlüm aceb eğlenecek mi;
Tanrı'm, uzak illerdeki yârim gelecek mi?*

Sonra, Balkan Harbi'nde yenilmemizden doğan elemeleri anlatan *Terennüm*'ler; fakat, *Her iztırâba va'dediyor tesliyyet Hudâ*. . ve şiir, İhtiyar Türk'ün, Tanrı'ya şükran duâsı ile bitiyor:

*Girdâb-i mesâ'ibte ebed-câmı edip nûş,
Âlâm ile fânî dilini eyleme bîhûş,
Dergâh-i İlâhî'de otur, nûr ediyor cûs,
Serçeşme-i vahdette iken bâde-i ümmîd
Olmaz elem-î dehr ile mâtem-zede, nevmîd.*

*Bak ufka: Güneş doğdu, emel şu'lesi yandı,
Mâtem-zede göklerde hayât aşkı uyandı,
Heç kâfileler âlem-i mev'ûda uzandı,*

⁴⁰ *Türk Yurdu mec.*, c. iv., 1329 (1913), s. 740.

⁴¹ *Türk Yurdu mec.*, c. iii., 1329 (1913), s. 289-296, 324-30. *Rubab* mecmuasının *Hareket-i Edebiye* kısmında, imzasız olarak, bu dramatik şiir hakkında bir tahlil yazısı vardır (Nu. 49, 28 Şubat, 1328-13 Mart, 1913).

*Ey Arz-i mukaddes, senin aşkınla uyandık,
Âğuşunu aç, biz sana koştuktayız artık!*

Anadolu Akşamı ile *Türk'ün Du'ası*'ndan sonra— Fuad Köprülü'nün, bana anlattığına göre, Büyükada'daki bir gezintide, İbnü'l-Emin Mahmud Kemal ve Yahya Kemal Nâilî-i Kadîm hakkında konuşmuşlar, kendisine, tasavvufî şiir yazamazsın dedikleri zaman, bir iddiâ üzerine hemen orada irticâlen Nâilî-i Kadîm'e nazîre olarak kaleme aldığı ve,

*Hâmûn-i gamda sanma ki cüyâ-yi vahdetiz,
Şâh-ı gülüzre bülbül-i güyâ-yi vahdetiz*

matla'lı altı beyitlik gazeli ile ⁴², Sandık-burnu'nda, bir müşâ'are sırasında yine irticâlen söylediği,

*Sensin mutâf-ı kalbim, ey hân-i 'ayş-u 'işret,
Kim kıblesiz demişse halteylemiş FUAD'ı*

beyti dışında—arûzla neşredilmiş şiiri pek yoktur ⁴³.

1913'de Balkan bozgunundan mülhem olarak *Süngü Altında, Hicret Hikâyelerinden* başlıklı ⁴⁴ iki küçük hikâye de yazan Fuad Köprülü, hece vezniyle şiirlerinin ilk örneklerini de bu yılda verdi: *Meriç Türküsü* ⁴⁵, *Hicret Türküleri* ⁴⁶ adlı bu şiirler, isminden de anlaşılacağı gibi halk nazım şekli ile, hece vezniyle yazılmıştır; dil bakımından çok sâde olan bu türkülerinde, halk şâirleri gibi yarım kâfiyeler de kullandığı görülür.

Prof. Fuad Köprülü, "*Servet-i Fünûn*'da şiir ve tenkidlerim çıktı; bilmem nasıl oldu, şiiri birdenbire bıraktım, tâ *Yeni Mecmua*'ya kadar.." demekle berâber, şiiri büsbütün bırakmamış, 1908-1912'ye kadar *Servet-i Fünûn*'da, başka mecmua ve gazetelerde basılanlar tarzında eserler vermemiştir. *Yeni Mecmua*'dan önce, 1915-16'da Çanakkal'a zaferinden ilhâm olarak yazdığı dört şiirden *Şehid'in Rü'yâsı*, *Şehid ve Hilâl*, eski bir Türk şehidinin gördüğü ve Çanakkal'a zaferi ile hakikat olan bir rü'yâ ve cedlerimiz ağzından söylenmiş gibi tertip edilmiştir. *Son Akın*, eski Türk kahramanlarının hikâyesidir;

*Türk ordusu etti Turan yoluna akın
Türk kızları, türbelerde kandiller yakın!.*

⁴² İbnü'l-Emin M. K. İnal, *Son Asır Türk Şâirleri*, c. III., İst., Öztürk Matbaası, 1932, s. 440.

⁴³ Bu müşâ'are Hamâmizâde İhsan, Halil Nihad, Fuad Köprülü, Yaşar Şâdî arasındadır (*Zümrüt-Ankâ*, nu. 27, 1339/1923; Hamâmizâde İhsan, *Hamsi-Nâme*, İst., 1928, s. 106). Prof. Fuad Köprülü, bana, Hamâmizâde İhsan'ın bir zamanlar bir şiir mecmuası tertibettiğini, ona sekiz-on rubâ'î verdiğini, bu mecmuanın belki Evkaf Müzesi Kütübhânesi'nde, belki H. İhsan'ın âilesinde bulunabileceğini söylemişti.

⁴⁴ *Halka Doğru mec.*, nu. 13, 16, 4 ve 16 Temmuz, 1329/1913.

⁴⁵ *Türk Yurdu mec.*, c. IV., 1913, sf. 475.

⁴⁶ *Türk Duygusu mec.*, Yıl 1, nu. 3-7, 23 Mayıs, 1329 (5 Haziran, 1913).

beytinde, 1915'den sonra ehemmiyetini kaybeden Turancılık fikri sezilir. *Şehid Mezarı*⁴⁷, Mehmed Âkif'in Âsım'daki meşhur şiirinde olduğu gibi, Türk'ün kalbine gömülen Çanakkal'a şehidleri hakkındaki vatanî tehasşüslerin ifâdesidir.

II. 1917-19'da YENİ MECMUA DEVRİ VE VATANÎ ŞİİRLERİ

12 Temmuz, 1917'de *Yeni Mecmua* neşre başlandığı zaman, F. Köprülü, dört yıldanberi, İstanbul Dârü'l-Fünûnu Türk Edebiyatı Tarihi profesörlüğüne seçilmiş bulunuyordu. *İkdam*'da basılan *Sazşâirleri* umûmî başlıklı seri makâleleri ile *Âşık Tarzı'nın* başlangıcı, hangi hayatın ifâdesi olduğu, Âşık teşkilât ve fasılları, sazşâirlerinin tarihçesi, şiirlerinin dil, vezin, şekil v.b. bakımlardan husûsiyetleri hakkındaki araştırmalarını, *Türk Edebiyatı'nda Âşık Tarzı'nın Menşe' ve Tekâmülü Hakkında Bir Tecrübe* ve *Türk Edebiyatı'nın Menşe'i* adlı mühim makâlelerini, millî edebiyat mes'eleleriyle alâkalı başka yazılarının da birçoğunu neşretmişti⁴⁸. Kendisi, "*Yeni Mecmua*, yeni lisân için mücâdeleye girişmişti; ben de, şâirlik iddiası ile değil, sırf bu maksatla, M.F. imzâsıyla şiirler yazdım" diyor⁴⁹.

Milliyet fikirlerinin kuvvetlenmesi için, şübhesiz, tutulacak en sağlam yollardan biri de, genç nesillerin, milletlerinin mâzîleri ile bağılıklarını te'mindir. Bu maksatla, Ziya Gökalp, eski Türk içtimâ'î hayatını araştırırken, Fuad Köprülü de, bilhassa eski Türk edebiyatı üzerinde tedkikler yapıyordu. Her ikisinin birleşen tarafı, araştırmalarından elde ettikleri neticeleri bir yandan ilmî makâleler hâlinde, öte yandan, şiirleri vâsıtasıyla yaymağa çalışmaları ve böylece daha geniş okuyucu kitlelerine hitâp etmiş olmaları idi. Ziya Gökalp, edebiyatımızın halk edebiyatından örnekler aldığı nisbette millileşeceğini, *Dede Korkut* hikâyelerinden mitolojilerden, halk masallarından, ilâhî, destan, koşma, mânî gibi halk şiirlerinden faydalanarak o tarz eserler yazılması fikrini ileri sürerken, böyle eserler de vermekte idi⁵⁰. Kendi ciddî araştırmaları ile eski Türk edebiyatı'na, halk edebiyatına nüfuz eden Fuad Köprülü de, *Yeni Mecmua*'da, aynı maksatla yazdığı *Akıncı Türküleri*,

⁴⁷ Bu dört şiir için sırasıyla bk., *İkdam* gazetesi, nu. 6616, 6620, 6670, 19 ve 23 Temmuz, 11 Eylül, 1915, 18 Temmuz, 1916. Fuad Köprülü, sonuncuyu, *Hâlet'in rûhuna* ithâf etmiştir. İbrâhim Paşa ile Nuhbe Hanım'ın oğlu bulunan Hâlet, Fıransa'da *St. Cyre*'de suvârî zâbitliği tahsilinden sonra, 1914'de, yirmüç yaşında iken İstanbul'a dönmüş, 1915'de Çanakkal'a cebhesine sevk edilerek şehit düşmüştür (Romanlaştırılmış hayatı için bk., Münevver Ayaşlı, *Pertev Bey'in Üç Kızı*, *Yeni İstanbul*, 17 Kasım, 1966 v. d).

⁴⁸ Prof. Köprülü'nün gerek bu, gerek başka araştırmaları için, eserleri hakkındaki şu bibliyografyalara bakınız: Şerif Hulûsî, *O. Prof. Fuad Köprülü'nün Yazıları İçin Bir Bibliyografya, 1913-1934*, İst., 1935; ikinci basım, İst., 1940. — *Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar*, toplayanlar: H. Eren - T. Halasi-Kun, Türk Tarih Kurumu Yayınları'ndan, Ankara, 1950. — *Fuad Köprülü Armağanı*, İst., 1953, s. xxv v.d.

⁴⁹ Kandemir, bu yazımızın 2'nci notuna bakınız.

⁵⁰ Daha fazla bilgi edinmek için bk., *Ziya Gökalp Külliâtı—1., Şiirler ve Halk Masalları*, hazırlayan, F.A. Tansel, Türk Tarih Kurumu Yayınları'ndan, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1952, s. xx.

Akpınar Perileri, Deli Ozan, Yamaçlarda Kaval, Altun Sal, Ortaç Yolcuları adlı şiirlerini — esas fikrini kimseden vefâ ummamak teşkil eden *Kırbağalar* başlıklı hikâyesi dışında — bu maksatla neşretmiştir.

Akıncı Türküleri başlıklı iki şiirden ilkinde, eski Türk akıncıları ağızından, bu akınlarda duyulan zevk; ikincisinde, aşağıya aynen aldığımız bu güzel şiirinde, Balkan harbi bozgunu ile alâkalı hislere yer verildikten sonra, eski Türk akıncılarının kahramanlıkları, bunlardan gelen soyun yeni akınlarla düşmanlar içine nasıl velvele salabileceği fikri aşılacak istenilmiştir ⁵¹:

*Tuna boylarında sıra selviler,
Tanyeli estikçe sessiz ağlarmış;
Gül bahçelerinde baykuşlar öter,
Şu vîrânelikler eski bağlarmış!*

*Namaz-gâh bir ottuk, kalmamış taş,
Çeşmelerden akan: Kanlı gözyaşı..
Orda bir güzel var, çatılmış kaşı,
Ak alınna kara çatki bağlarmış..*

*Kırık minâreden duyulmaz ezan,
Heç ocaklar sönmüş, devrilmiş kazan,
Bir inilti duydum, sandım bir ozan,
Sesime ses veren karlı dağlarmış!*

*Söğüt dallarında hasta serçeler,
Eski akın destanını heceler,
Tuna ağlıyormuş bâzı geceler:
Göğsünde kefensiz şehitler varmış!*

*Bozulan bağların üzümü acı;
Âst köle kesmiş eski haracı,
Yine Yedi Kırval giymişler tacı..
Şahin yuvasını kargalar sarmış!*

*Haydi eski ozan, al sazı ele,
Düşmanlar içine düşün velvele.
De ki: Hor bakmayın bu coşkun sele;
O, yetmişbir kavme akın çıkarmış!*

Akpınar Perileri'nde ⁵² bir masal, *Hakan*'da ⁵³, Çin'i titreten Türk hakanları, bir kurultay hikâyeleştirilmiştir. *Deli Ozan*'da, *Altun Sal*'da, tasvir edilen ozan ağızından, bu eski şâirlerin şiirleri, sonraları küçümsedikleri acı şikâyetlerle anlatılır; kendi sâhillerinden uzaklaşan, kumsala dönmesi beklenen altun sal, eski ozanlara, kopuz seslerine hasretin ifâdesidir. Aynı hasret, *Ortaç Yolcuları*'nın da mevzû'unu teşkil

⁵¹ *Yeni Mecmua*, nu. 6, 17; 16 Ağustos, 1 Kasım, 1917.

⁵² *Ayn. mec.*, nu. 8, 30 Ağustos, 1917.

⁵³ *Ayn. mec.*, nu. 15, 18 Ekim, 1917.

ediyor ⁵⁴. *Yamaçlar'da Kaval*, aynı başlıklı dört şiir, belki, sonra bir seri teşkil edecekti; bir çoban kızına, güzel bir çobana söylenmiş tabiat tasvirlerini, sevgi hislerini terennüm eder ⁵⁵. Bunların dördüncüsü, Mondros mütârekesi dolayısıyla *Yeni Mecmua*'nın ilk serisi 66'ncı sayısından sonra, 26 Ekim, 1918'de kapandığı için, *Şâir mecmuasında* basılmıştır ⁵⁶.

İşte, İstanbul'un işgâli yüzünden, başta Ziya Gökalp, Fuad Köprülü olmak üzere Ömer Seyfeddin, Hâlîde Edib, Alî Cânib, Ahmed Hâşim v.b. devrin meşhur şahsiyetlerini, kısmen genç nesli etrâfına toplayan *Yeni Mecmua*'nın birinci devri, memleketimizin o hazin günlerinde böylece sona ermiş oldu.

*

Prof. Fuad Köprülü, *Yeni Mecmua*'da şiirlerini neşrederken, bir taraftan da, Türk mizah dâhîsi Nasraddin Hoca'nın latîfelerini hece vezniyle, sağlam ve temiz Türkçe'siyle nazma çeviriyordu. 7 Aralık, 1917 tarihli *Başlangıç*'ından aldığımız, "Memleketimizde, *Çocuklarımıza Neşîdeler* ve *Çocuk Şiirleri* ile, bilhassa merhum Tevfik Fikret'in *Şermin*'iyle başlayan çocuk edebiyatı için, Nasraddin Hoca'nın gayet iyi ve çok millî bir mevzû teşkil edeceğini bundan iki sene evvel düşünmüş, hattâ üç-dört parça da yazmışım ⁵⁷. Küçük sınıflarda muallimlik ile meşgul olan bâzı dostlar, bu gibi hikâyelerin çocuklar üzerinde çok mükemmel bir te'sir bıraktığını söyleyerek daha bu vâdide manzûmelere muhtaç olduklarını söylediler. Çok millî olan bu mevzû'un, çocuklarımızı pek ziyâde alâkadâr edeceğini zâten evvelce de tahmin etmişim; binâenaleyh, bu teşvikten de yeni bir cesâret alarak, bu küçük kitabı teşkil eden manzûmeleri yazdım" diyen şâirimiz, ekserisi çok ahlâkî mâhiyette olan bu hikâyelerin, muallimler için zararsız bir yardımcı, küçükler için de can sıkımayacak bir okuma kitabı olacağını, "şimdiki korkunç ahlâk buhrânının zayıf ruhlara yaydığı karanlık düşüncelere rağmen, milletin yarınki maddî, ahlâkî yükselişine İmân eden ve bunu yalnız bugünün çocuklarından bekleyen eski muallim, şu küçük eseri ile, onlara karşı borçlu olduğu hizmetin bir kısmını ifâ edebilirse, kendisi için ne büyük teselli!" olacağını kaydediyor ⁵⁸. Çocukların yorulmadan okumaları gözönüne alınarak hecenin kısa bir kalıbıyla, sekizlisiyle yazılmış ellibir hikâyeyi içine alan *Nasraddin Hoca* adlı eserden aldığımız aşağıdaki parça, onun, bu yoldaki başarısını anlatır sanıyoruz :

HOCA'NIN YATAGANI

Hoca henüz bir softayken *Yasakmış silâh taşımak.*
Birgün düşürmüş üstünden *Sokakta koca bir bıçak.*

⁵⁴ *Ayn., mec.*, sırasıyla bk., nu. 9, 12, 28; 6 ve 27 Eylül, 1917, 17 Ocak, 1918.

⁵⁵ *Ayn. mec.*, sırasıyla bk., nu. 11, 14, 16; 20 Eylül, 11 ve 25 Ekim, 1917.

⁵⁶ Yıl-1, nu. 3, 26 Aralık, 1918.

⁵⁷ Bunlardan bazıları, kitap hâlinde basılmadan önce, *Talebe Defteri* adlı mecmuada çıkmıştır (C. 11., nu. 50, 20 Aralık, 1333/1917).

⁵⁸ *Nasraddin Hoca-Manzum Hikâyeler*, İst., Kanaat Matbaa ve Kütübhanesi, 1918, s. 11 v.d.

<i>Yasak sıkı, bıçak iri :</i>	<i>Kılıç kadar bir yatagan!</i>
<i>Hoca'nın dönmüş gözleri ;</i>	<i>Düşünüp kalmış bir zaman.</i>
<i>Biraz sonra çıkarmışlar</i>	<i>Subaşı'nın karşısına.</i>
<i>Kadı, müftü hepsi de var. . .</i>	<i>"Monla, şehrin çarşısına</i>
<i>"Böyle koca yataganla</i>	<i>Neye çıktın güpegündüz?"</i>
<i>Bu suâle demiş Monla,</i>	<i>"Efendim, ma'zûr görünüz,</i>
<i>"Şimdi gidiyordum ders'e ;</i>	<i>Orda düşürmem elimden.</i>
<i>"Birisini yanlışlık etse,</i>	<i>Düzeltilirim onunla ben!"</i>
<i>Artık kızmıştı Subaşı :</i>	<i>"Bu ne yalan, behey Monla,</i>
<i>"Derste yapılan yanlış</i>	<i>Böyle koca yataganla</i>
<i>Düzeltemek icâbetmez ya?"</i>	<i>Hoca dedi ciddiyetle :</i>
<i>"Çatarsın ki bâzısına</i>	<i>Ufak gelir bıçak bile. . "</i>

Yine *Yeni Mecmua* çıktığı sırada, 22 Şubat, 1918'de, *Şehidlerimiz'e* adlı bir manzûme yazmıştı; mecmua kapandıktan sonra basılan bu millî şiir, Türklük'e, bu uğurda ölenlere kıymet vermeyişimiz, hâtıralarına saygı göstermeyişimiz dolayısıyla, onların ruhlarından afv dileyişin ifâdesidir ⁵⁹. *Yeni Mecmua*'dan sonra, imzâsıyla neşrettiği son şiirinde, *Kış'ta*, Aras kıyılarında fırtınalı bir kış gecesini, böyle karlı bir gecede ihtiyar ve yalnız bir ozanın geçmiş günlerini hatırlamasını, gelecek günlerden endişelerini, iyi günler hayâl ederek nasıl donup öldüğünü tasvir etmiştir ⁶⁰.

Prof. Fuad Köprülü'nün, 1913'den itibaren neşrettiği ve buraya kadar üzerinde durduğumuz hece vezniyle yirmi şiirinde Türkü, Koşma, Mâni gibi halk nazım şekillerinden başka, Batı edebiyâtına âit ve arûzla yazdığı şiirlerinde kullandığı şekiller de yer alır. Sazşâirlerimizin eserlerinde olduğu gibi, yarım kâfiyelere, duraksız mısra'lara rastlıyoruz. Bunların yanında, Mehmed Emin Yurdakul gibi, meselâ *Şehid ve Hilâl*, *Son Akın* adlı şiirlerinde hece vezninin bir kalıbını muhtelif mısra'lara dağıtarak serbest nazım te'siri bırakan müstezatlar, Enis Behiç'in şiirlerinde örneklerine bol bol rastladığımız hece vezniyle Serbest Müstezat'lar da yazmıştır.

III. ŞİİRLERİ HAKKINDA TENKİDLER

"Okumak mı, okumağı sevmemek mi? Fakat o zaman hayatın ne mânası kalır! Ben, okuyamadığım zaman hastaya dönerim. Okumağı öğrenmeye başladığım zamandanberi elimden kitap düşmemiştir. Bu artık öyle bir ihtiyaç ve i'tiyat hâlini almıştır ki, muhakkak son nefese kadar sürecektir. Yalnız unutmayınız ki, okumaktan okumağa fark vardır; çalışma okuması başkadır, vakit geçirme için rastgele birşey okumak başkadır" diyen ⁶¹ Fuad Köprülü, yalnız Türk edebiyatı'na âit eserleri değil, Fransız edebiyatı'nın tenkid eserlerini, Catul Mendes ve Parnas şâirlerini, Paul

⁵⁹ *Büyük Mecmua*, nu. 3, 20 Mart, 1919.

⁶⁰ *Ayn. mec.*, nu. 4, 1919.

⁶¹ Kandemir, *ayn. mülâkat*, bu yazımızdaki 2'nci nota bakınız.

Verlaine'i, Henry de Regnier'yi v.b. şâirleri de okuyordu; hattâ Henry Becque'in *Paris Kadını* adlı komedisini dilimize çevirmişti ⁶². Ona okuma merakı veren, araştırmalarında yol gösteren kimsesi olmadığı gibi, bir arkadaştan, bir kafadârdan da mahrumdu. 1908'den sonra, bir taraftan şiirlerini neşrederken, araştırmalarına dayanan müsâhabeler, makâleler de yazmağa başlamıştı. Alî Cânib Yöntem'in, İzmirli gençleri zikrettikten sonra, "İstanbul'un yetiştirdiği birçok gençler içinde az, fakat kıymetli evlâdı vardır. Emîn Bülend gibi cidden bülend ve müstesnâ, Ahmed Hâşim gibi pek rakik ve pür-hulyâ şâirler. . Köprülüzâde Fuad Bey gibi henüz küçük bir yaşta iken okuyan ve okuduğunu temsil eden müdekkıklar, edebiyatımızın geleceği için bizi ye'se düşürmüyorlar ⁶³" ifâdesi, onun, daha yirmi yaşında iken şâirlikten çok âlimliğe yol aldığını gösterir. Bu zamandan başlayarak, gerek araştırma mahsûlü eser ve makâleleri, gerek şiirleri dolayısıyla münâkaşalar meydana gelmiştir.

Yektâ Bâhir imzâsıyla *Genç Kalemler*'de basılan *Millî Edebiyat Mes'ele*si başlıklı yazıda, "Üç ay evvel biri, *Esiyor akşamın ipek nefesi* diyor. Şimdi bir başkası da,

*Havâ-yi hüsnünü andırdı akşamın nefesi,
Melûl, ipekli, ağır bir havâ-yi müstenâ*

tarzında daha eski bir üslûpla aynı şeyi tekrarlıyor" denilerek, F. Köprülü'nün *Aşk Saatleri* adlı şiirinin dil bakımından ağırlığına ta'riz edilmiş, aynı şiirdeki bâzı hayâllerin Fıransız şiirinden alındığı ileri sürülmüştür ⁶⁴. Fuad Köprülü'nün, *Genç Kalemler* mecmuasında kullanılan yeni lisânı beğenmemesi, Selânik gençlerine ta'rizi, tasfiyecilerin san'atta başarı gösteremedikleri, Arapça ve Farsça terkiplerin âhengi, arûzun terkibsiz dille kullanılamayacağı, bunlar kaldırıldığı takdirde hece veznini kabul etmek lâzım geleceği, tasfiyecilerin şiirde güzelliği faydaya fedâ ettikleri, eski eserlerimizi beğenmedikleri ve lisâniyât bilgilerinin noksanlığı, tabîî bir mahsûl olan dillerin üç-beş kişinin keyfi ile meydana gelemeyeceği hakkındaki fikirleri de *Genç Kalemler* mecmuası mensuplarıyla münâkaşalara yol açtı ⁶⁵. Bu münâkaşa dolayısıyla, Şahâbeddin Süleyman da, *Rubâb* mecmuasının hemen her nüshasında Fecri Âtîciler'den, bunların nelere muvaffak olduklarından bahsediyor-

⁶² *Servet-i Fünûn Tiyatro Külliyyâtı* —11., İst., Ahmed İhsan ve Şürekâsi Matbaacılık Osmanlı Şirketi, 1326/1910.

⁶³ *Bugünkü Gençlerimiz, Hüsün ve Şiir* mec., c. 1., nu. 7, 3 Eylül, 1326 (16 Eylül, 1910).

⁶⁴ C. II., nu. 6, 1911. Yektâ Bâhir, Alî Cânib Yöntem'in takma adıdır.

⁶⁵ Kâzım Nâmî, *Hasta bir Mantığın Psikolojisi, Genç Kalemler* mec. c. III., nu. 17-18, Mart, 1328/1912. Fuad Köprülü'nün bilhassa *Edebiyat-ı Millîye (Servet-i Fünûn, nu. 1041, 5 Mayıs, 1327/1911), Maraz-i Tenkid (Ayn. mec., nu. 1087), Millî Arûz Mes'ele*si (Ayn. mec., nu. 1073, 15 Kânunievvel, 1327/1911), *Türklük ve Yeni Lisan* (Ayn. mec., nu. 1091) başlıklı yazıları, karşı tarafın hücumlarına uğramıştır (Msl., Yektâ Bâhir, *Gençlik Kavgası, Genç Kalemler*, c. II., nu. 4, Mayıs, 1327/1911.— *Genç Kalemler* Tahrir hey'eti imzâsıyla, *Yeni Lisân ve Mu'arızlarından Bir Nümüne*, ayn. mec., c. III., nu. 21, Mayıs, 1328/1912). Fuad Köprülü'nün cevâbı için bk., *Bir Mudhike-i Edebîye, Servet-i Fünûn* mec., nu. 1095, 17 Mayıs, 1328/1912.

du; *İnkâr* adlı yazısında, Fuad Köprülü'nün çalışkanlığı, *Servet-i Fünûn*'daki yazılarıyla san'ati, şiiri, tenkidi yaşattığı kaydedilmiştir ⁶⁶.

Prof. Dr. Tevfik Remzî Kazancıgil'in kaydettiği gibi, Fuad Köprülü, "Korkunç bir hâfizayı muvâzeneli bir zekânın emrinde kullanırdı. Zekâsının büyük karakteri, *intuition* (hads) kudreti ve bilgileri tam kavrayışı (*intégation*), tamamlama, bütünleme ve yerleştirme hususundaki eşsiz kabiliyeti idi. İlim, yazı, hocalık hayatına girdiği zamandanberi, etrafında kopan kıskançlık ve kötülük fırtınaları aslâ dinmemiştir ⁶⁷". Hakikaten, hemen her sâhadaki eser ve çalışmaları yüzünden, ya bunları kavrayamayanlar, ya da çekemeyenler tarafından ömrü boyunca ta'riz ve hücumlara uğramıştır. Bu, şiirleri için de böyle oldu. Yukarıda verdiğimiz bilgiden anlaşılacağı üzere, 1908-1913 yıllarında neşrettiği şiirleri, Fransız edebiyatı'nın te'sirleri, arüzü kullanması, dilinin yabancı kelime ve terkiplerle yüklü oluşundan dolayı tenkidlere uğramıştı. Zaman ilerlemiş, kendi neşriyatının da te'siriyle milliyet fikirleri inkişaf etmiş, sağlam bilgilere dayanılarak, Türk edebiyatı'nın millileşme hususunda nasıl bir yol tutacağı belli olmuştu. Bu def'a, Ziya Gökalp gibi, Fuad Köprülü de, millî edebiyat hakkındaki fikirlerinin tatbik sâhasına nasıl konulabileceğini anlatmak maksadıyla yabancı kelime ve terkipler kullanmaksızın, hece vezniyle, mevzû bakımından millî, halk nazmından da faydalanarak örnekler veriyorlardı. 1917'den başlayarak, bu şiirler de ta'rizlere uğradı ve tekrar yeni lisân, arüz mu, hece vezni mi münâkaşaları başladı. Kendisi, bu münâkaşalar dolayısıyla, "Münâkaşayı zâten sevmem. . . Sinirlenmem ki münâkaşaya atılayım; ilmi mesâ'î mutlak sükûnet ister. Küçük iken de böyle idim; kavga nedir bilmezdim; fakat, eğer mücâdele denilirse, bir sıra, yeni lisân ve arüzün bırakılması için münâkaşalara ben de karıştım, ammâ kimlerle? Şimdi farkında bile değilim. Karşımızda bir kalabalık vardı; ancak kuvvetsiz, âciz bir kalabalıktı." diyor ⁶⁸. Hatırlamadığından bahsettiği bu şahıslar Hakkı Tarık Us, Hüseyin Kâzım, Celâl Nuri, Kozanoğlu Cenab Muhiddin ve yazdıklarında imzâ kullanmayan bâzı kimselerdir; bu tenkidlerde bilhassa, Fuad Köprülü'nün *Genç Kalemler* mensuplarına karşı arüzü müdâfaa ettiği, sonradan fikirlerini değiştirdiği, *Yamaçlarda Kaval* şiirinin bir talebeden vazife olarak alınamayacak derecede aşağı olduğu, *yası, tası, sazı* gibi münâsebetsiz kâfiyelere yer verdiği v.b. üzerinde durulmuş, şahsiyyâta dökülen ifâde kullanılmıştır ⁶⁹.

⁶⁶ *Hareket-i Edebiye-İnkâr, Rubab*, nu. 24, 28 Haziran, 1328/11 Temmuz, 1912. Hemedânizâde Ali Nâcî'nin cevâbı, *ayn. mec.*, nu. 26, 5 Temmuz, 1328/1912, v.d.

⁶⁷ *Kayıplarımız-Fuad Köprülü'ye Vedâ', Türk Yurdu mec.*, c. V., nu. 7, Temmuz, 1966.

⁶⁸ Kandemir, *ayn. mülâkat*, bu yazımızın 2'nci notuna bakınız.

⁶⁹ Hakkı Tarık, *Köprülüzâde Fuad Bey'e, Donanma mec.*, nu. 133-84, 23 Ağustos, 1333/1917.—İmzâsız, *Yamaçlarda da Kaval, ayn. mec.*, nu. 138-89, 27 Eylül, 1333.—Hüseyin Kâzım, *İcmâl-i Hâdisât, ayn. mec.*, nu. 140-91, 11 Teşrinievvel, 1333; aynı sayıda: Hakkı Tarık, *İkinci Ders*.—Hüseyin Kâzım, *İzâh-i Maksat ve Meslek, ayn. mec.*, nu. 141-92, 18 Teşrinievvel, 1333.—H. Kâzım, *Harb Gayeleri, ayn. mec.*, nu. 143-94, 1 Teşrinsânî 1333. Ayrıca, bu mecmuanın 144-95, 145-96'ncı nüshalarına bakılabilir. Bunlarda, Ziya Gökalp'in yazıları da tenkid edilmiştir.

Celâl Nuri Bey, Veysi'den bir fıkrâ naklederek, “. . . fıkrâyı lafz ve mânâsına fazla ehemmiyet vererek bir kerre müdakkıkâne okuyunuz. Böyle terâşîde kelîmâta, böyle tannân cümlelere, böyle zerrîn terkiplere, böyle cevherîn istiârelere, sonra böyle ulvî hayâllere, necib şiiirlere *Kızılelma*'da, *Yeni Hayat*'ta, *Türk Sazı*'nda, vezni-benân üzre düzülmüş *Nasraddin Hoca* efsânelerinde müsâdif olmak kâbil midir?” diyordu⁷⁰. Kozanoğlu Cenab Muhiddin, Gökalp ve Fuad Köprülü'nün *Yeni Mecmua*'daki neşriyâtı, millî edebiyat, millî vezin hakkındaki fikirlerinin aleyhindedir⁷¹. Alî Emîri Efendi, “İstanbul'umuzun tenbel üdebâ taslakları bâzı eslâfımızın ümmîleri tarafından,

Damlara çıkma görürler
Al yeşil giyme tanırlar
Seni elimden alırlar

gibi sâde sözlerine, veyâhut ellerinde birer saz kahveden kahveye dolaşan mektebsiz derbederlerin güftelerine heves ve taklit eylemekte oldukları hâlde, sebatsız meslekleri hasebiyle sanâyi' ve bedâyi'den ârî o gibi sâde sözleri de beceremiyorlar. Başlarında Fuâd-ı bî-fuâd olduğu hâlde, en âlî ve en mukaddes ve hattâ gıbte-fermâ-yi kâinât olan İstanbul'umuzun, vatanımızın, Osmanlı lisânımızın şeref ve meziyyetini bırakıyorlar da, görmedikleri, bilmedikleri Altay dağlarına, Belh ve Buhâra, Kâşgar şîvelerine koşmak istiyorlar” cümleleriyle, Fuad Köprülü'nün, eski Türk ozanlarının kopuzla terennüm ettikleri halk edebiyatına dâir tedkikleriyle, o tarzı canlandırmak için yazdığı şiiirleriyle alay ediyordu⁷². Bu tenkidlerin ileri sürüldüğü 1918-21'de ve ondan sonraki yıllarda, artık, bu mes'eleler üzerinde münâkaşaya pek de lüzum kalmamıştı. Edebiyatımızın millileşmesi için nasıl bir yol tutulacağı hakkında ileri sürülen fikirler mahsul vermeğe başlıyordu; Türkçe'miz güngünden sâdeleşmekte devâm ederken, hece vezni de, halk nazım şekilleriyle yazan, sazşâirlerimizin

⁷⁰ *Veysi'nin Vefâtından Üçyüz Sene Sonra Şahâdeti, Edebiyat-ı Umûmiye* mec., nu. 72, 15 Haziran, 1918.

⁷¹ *Millî Edebiyat Hakkında, ayn. mec.*, nu. 73, 15 Haziran, 1918.

⁷² *Tarih ve Edebiyat* mec., yıl-2, nu. 24, 28 Şubat, 1921, s. 605-7. Ahmed Hâşim de, koşma ve mânî tarzında şiiirlerin aleyhindedir: “. . . Körpe nâzımlar, eski Âşıklar tarzında koşmalar ve mânîler düzüyor. Mizahcılar ise, tâze bir neş'e yerine, Nef'i dilinin öksürük ve hırıltularıyla etrâfa, bir mezar havasının teaffununu dağıtıp durmaktadırlar. Bugünkü irfânımızın başlıca rehberlerinden biri olan Köprülüzâde Fuad Bey dostumuz, arkasında taşıdığı ulemâ kâfilesıyla mâzînin o kadar uzaklarına gitmiş bulunuyor ki, artık zihayat olanlar için şekli gözle seçilemiyor, sesi kulakla duyulmuyor” (*Gurabâhâne-i Lakkân*, İst., 1928, s. 84). Sırası gelmişken şu husûsa temâs edelim: Bugüne kadar, Tanzimat'tanberi sürüp gelen muhtelif fikir münâkaşaları hakkında, bizim, *Türkiyat Mecmuası*'ndaki *Muallim Nâci ile Recâtzâde Ekrem Arasındaki Münâkaşalar ve Bunların Sebep Olduğu Edebî Hâdiseler* başlıklı araştırmamız dışında (C. X., 1951-53, s. 159-200) bir tedkik neşredilmemiştir. Bunlar üzerinde ciddî olarak çalışılmadıkça, o devirlerin fikir hayatına, memleketimizin fikir inkişâfına, mühim şahsiyetlerin ve eserlerinin hususiyetlerine nüfûz etmek imkânsızdır.

üslûbunu örnek alan genç neslin şâirleri tarafından başarı ile kullanılmakta, Türk şiirinin bu millî âhenk ölçüsü eski hâkimiyetini kazanmış bulunmakta idi. Fuad Köprülü, İstanbul'un işgali sırasında, 1919'da yazdığı ve yukarıda bahsettiğimiz *Şehidlerimiz'e, Kış* adlı şiirlerinden sonra, imzâsıyla, bu sâhada eser neşretmemiştir; bu tarihten sonra takma adlar kullanarak hicvîyeler, çocuklar için imzâsız olarak terbiyevî şiirler neşrettiğini göreceğiz.

IV. TAKMA ADLA BASTIRDIĞI HİCVİYELERİ

VE

ÇOCUKLAR İÇİN MİLLÎ-AHLÂKÎ ŞİİRLERİ

Prof. Köprülü'nün bu güne kadar bilinmeyen bir tarafı, Âşık Coşkun, Büyük Baba takma adlarıyla şiirler neşrettiğidir. Beni her görüşünde, veyâ çalışırken yorulup da dinlenmek için ara verdiğimiz zaman, okuduğu yeni eserlerden, bulduğu yeni şeylerden, neler yazmağı tasarladığından bahseder, neler okuyorsun, tezgâhta yeni birşey var mı diye sorardı. Onbeş yıl kadar önce, Ziya Gökalp'in şiir külliyyâtını hazırladığım esnâda *Diken* mecmuasını taradığımı söylemiştim. İşte bu münâsebetle, bu mecmuuda şiirleri bulunduğunu haber verdi; böyle birşey göremediğimi söyleyince, birtakım mahlaslar kullanmıştım dedi. Aradan otuz yıldan çok zaman geçmiş, kendi şiirleriyle alâkasını kesmiş gibiydi; kullandığı takma adları hatırlamıyor, fakat bu şiirlerin hangi mevzûlarda olduğunu çok iyi biliyordu. Mecmuayı yeniden taradım; bulduğum şiirleri kopya edip kendisine gösterince, tamam, bunlar demiş ve hepsinin altını imzâlamıştı. Bunlar, nazmetmiş olduğu Nasraddin Hoca fıkraları gözönüne alınmazsa, o vakte kadar neşrettiklerinden mevzû bakımından farklı, mizâhî ve hicvîye mâhiyyetinde şiirlerdir; aşağıya aynen aldığımız bu beş manzûmeden üçü, İstanbul'un İngilizler tarafından işgâl edilmek üzere olduğu günlerde; biri, bu acı vak'adan az sonra neşredilmiştir. Anlaşılabilmeleri için, hicvedilen şeylere dâir kısaca bilgi veriyoruz :

1) *Destan*'lardan ilkinde, Mondros anlaşmasıyla sona eren Birinci Cihan Harbi'nden sonra dört yıldanberi devam eden geçim sıkıntısı, bilhassa o yenilip yutulmaz vesika ekmeği tasvir, iâşe husûsunda işlerini uyduran Süleyman Nazif ile Cenab Şahâbeddin hicvediliyor. 2) Abdullah Cevdet, Süleyman Nazif'e kürtlük isnâd etmiştir. Bu yüzden başlayan münâkaşalar, S. Nazif'in, hasisliğiyle meşhur Abdullah Cevdet'e kini, aleyhindeki sözleri ağızdan ağıza dolaşmış, hattâ mezarından bile aleyhinde bulunduğu hakkında fıkraların meydana gelmesine yol açmıştır⁷³. Destan, bu iki şahıs ağzından, karşılıklı olarak kendilerini medheder tarzda tertiplenmiştir; bu arada Ali Kemal, Celâl Nürî, Cenab Şahâbeddin'den de bahsediliyor. Ali Kemal *İkdam* gazetesindeki siyâsî makâleleriyle İttihâdcılar aleyhinde şiddetli neşriyâta bulunmuştur; Süleyman Nazif'le eski ve yeni edebiyat hakkında münâkaşaları vardır. Celâl Nürî, *İleri* gazetesinin başmuharriridir; bu gazetede, ona buna çatan yazılarını serbestçe neşretmiştir; hattâ Süleyman Nazif, Celâl Nürî hakkındaki fikri sorulunca, "Bunu üç-dört hafta önce sorsa idiniz, fikrimi serbest beyân ederdim. Şimdi elinde kendi malı bir gazete var. Önüne, aklına, ağzına kim gelirse, hattâ

⁷³ İbrâhim Alâeddin Gövsa, *Süleyman Nazif, İst., Suhûlet Kütübhânesi, 1933, s. 85, 184, 249 v.d.*

gelmeyenlere bile atıp-tutuyor”der ⁷⁴. F. Köprülü, herhâlde, hem *İleri* gazetesine telmihle Celâl Nûrî yerine Celâl Cezrî diyor; bu Cezrî ta‘biriyle, hem de kendisini, Ziya Gökalp ve Mehmed Emin’in hece vezniyle, sâde Türkçe ile şiirlerine karşı Veysî tarzını müdâfaa ettiği için kullandığını sanıyoruz. Cenab’a gelince, önce Süleyman Nazifin yakın dostudur; hattâ berâber *Hâdisât* gazetesini çıkarmışlardır; fakat sonra araları açılmış, münâkaşaları günlük gazetelere geçmiştir. 3) *Eski Bir Masal*, azledilmiş, bunak ve uşağının parasıyla geçinen bir vezirin, “hikmet-i hükümet” muammasını bildiği için, ikinci def‘a olarak devlet makinesinde nasıl en yüksek makâma, vezirliğe seçildiğinin hikâyesidir. Prof. Fuad Köprülü, bu hikâyeyi vaktiyle Ali Ekrem Bolayir’den dinlediğini, sonradan böyle masal hâlinde tertip ettiğini söylemişti. Yanılmıyorsak, bu hikâyenin kahramanı ile Damâd Ferid Paşa arasında yakın münâsebet vardır: Mediha Sultan’la evlendirilen Ferid Paşa’ya, 1888’de vezirlik tevcih olunmuş, fakat işe yarar hâlde olmadığından münzevî bir hayat sürmüştür. Mediha Sultan’ın ana ve baba bir kardeşi Vahdeddîn tahta geçince, gayret-keşliği, dalkavukluğu ile meşhur, hakkında mecnun sıfatı da kullanılan altmışaltı yaşındaki Ferid Paşa’yı sadâret mevki‘ine getirmiştir ⁷⁵ ve Fuad Köprülü’nün, bu hicviyesini, 2 Şubat, 1919’da Ferid Paşa’nın bu mevki‘e getirilmesinden on gün kadar önce neşri çok mânalıdır. 4) Bir başkası ağzından gibi tertibedilen *Şikâyet-Nâme*’de, 1908’den sonra arka arkaya düşen kabineler yüzünden mensuplarının uğradığı hayâl sukûtları, Tevfik Paşa kabinesinde vazife alma hırsına kapılan Celâl Nûrî hicvedilmiştir. Şiirin yazıldığı sırada Ferid Paşa Kabinesi iktidârda idi. 5) *Bir Kasîde*, yine Ferid Paşa kabinesi zamanında yazılmıştır; hicvedilen, Maârif Nâzırı Ali Kemal’dir. Bu sırada, Ziya Gökalp, Hüseyin Câhid ve başka İttihâdcılar, İstanbul’da tevkif edilmiş bulunuyorlardı. 1922’de İzmir’de halk tarafından linç edilerek hayatı feci‘ sûrette sona eren Ali Kemal, İstiklâl savaşı aleyhinde, İzmir ve civarının Yunanlılar’a bırakılması hakkında propaganda yazıları neşretmiştir. Hicvedilen, onun millî bünyemizi yıkmağa çalışan bu fikirleri ve ahlâkî zaafıdır.

Hâriku’l‘âde zekâya sâhip, etrâfındaki hâdiselerle dâimâ yakından alâkalı olan Prof. Fuad Köprülü için mizah ve hiciv vâdisinin çok câzip geleceği tabî‘idir. Kullandığı mahlâs gibi, hece vezniyle, destan şekli ile, âhengini bâzan sâdece rediften alan kâfiyeleriyle de sazşâirlerimizi örnek aldığı bu hicviyelerde, bu sahâdaki eserlerde umûmiyetle yer alan kaba ta‘birlere, söğüp saymalara rastlanmaz; hicvettiği, iğnelediği hususları medhetme yoluyla, tam aksiyle, zarif ve nükteli üslûbiyle açığa vurmuştur. Aşağıdaki beş şiirden, yalnız *Eski Bir Masal* Büyük Baba, geri kalanı Âşık Coşkun takma adıyla basılmıştır :

1. VEŞİKA EKMEĞİNE MEDHİYE

*Hakk’un hikmetine erişmez idrâk,
Çok şükür dört yıldır olmadık helâk*

*İnsan bulduğunu eder istihlâk,
Hak bereket versin arpa samana.*

⁷⁴ Ruşen Eşref Ünaydın, *Diyorlar ki*, İst., Kanaat Matbaası, 1334, s. 125 v.d. Fuad Köprülü’nün, Cenab, Ali Kemal ve Celâl Nûrî ile bâzı münâkaşaları vardır; fakat, bunlar üzerinde durmayacağız.

⁷⁵ İ.E.M.K. İnal, *Son Sadr-i A‘zamlar*, s. 2033 v.d.

*Ekmek beğenmezdi zamâne oğlu,
Dedi bu kullarım şaşırmaş yolu,*

*Eskiden bulgura surat asardık,
Yağı eksik diye küfür basardık,*

*Kaymaklı kadayif, o perî-peyker,
Bilmedik kadrini gücennmiş meğer,*

*Hikâye çok uzun, bu kadarı pes,
Tehayyüle bile eyleme heves,*

*Bakma Nazîf ile Mîr-i Cenâb'a,
İşini uyduran eski kitâba,*

*Vesîka ekmeği o kurs-ı latîf,
Rengi buğdaymısı o kadar afif*

*Var bu dilberin hem bir hâsiyyeti,
Bir lokma ekl eden Hakk'ın hikmeti*

*Ey şâîr, yetişir, haddini aşma,
Arpa ekmeğine sakın sataşma,*

*Hak gördü bizleri küfrânla dolu,
Bilmedik bu sırrı saptık küfrâna.*

*Sâdık aşçıları kav(u)rup kasardık,
Şimdi tuzsuz aşa olduk pervâne.*

*Vaktiyle ederdi bize sitemler,
Başka bir âleme gitmiş seyrâne.*

*Eski zamanları düşünmek abes,
Çünkü bâ'is olur küfr-ü tугyâne.*

*Onların esrârı gelmez hesâba,
İ'âşe işine kalır bigâne⁷⁶.*

*Mehtâbı andırır, ta'âmı hafif,
Bir dilber-i yektâ gelmez devrâne.*

*Bize ta'lîm etti hep kanâati,
Bâkîsini saklar diğer yârâne.*

*Celâl Cerzrî gibi etrâfa taşma,
Sonra sana derler deli dîvâne⁷⁷.*

2. SÜLEYMAN NAZİF-ABDULLAH CEVDET DESTANI

*Arsa-i devrâna gelmez eşleri,
Cihânı tutmuştu keşmekeşleri,*

*Biri Mîr-i Nazîf hiccâv-i âlî,
Yıktı bir darbeyle Âlî Kemal'i,*

*Diğeri bir eski kân-i sehâvet
Yâni meşhur doktor Abdullah Cevdet*

*Doktor Cevdet eydür: "Bu ne zamandır,
"İpek alıp satan hep bendegândır,*

*Mîr-i Nazîf eydür: "Sözün sırası,
"Değil senin gibi vicdan yarası,*

*İki kara-yağız pehlivânım var.
Onların vasfında bir destanım var.*

*Tîg-i zebâniyle olmuştu vâlî,
Kuvve-i şetmine çok îmânım var⁷⁸.*

*Ma'den-i fazîlet, menba'-i hikmet
İlm-ü sehâsına bin burhânım var:*

*"Sürîye işleri akla ziyandır,
İşlerinde bir de yâr-i cânım var."*

*Yüzümde gördüğün kömür karası⁷⁹
Hisset-i rûhuna bin nişânım var."*

⁷⁶ Cenab, Süleyman Nazîf'le birlikte Cemal Paşa'nın himâyesini görmüş, Şam'dan ipek nakli için vagon te'min etmişti. Yine Cenab, bu münâsebetle, 8 Ocak, 1918'den başlayarak, *Sürîye Mektupları* başlığıyla Cemal Paşa hakkında medhiyeler neşretmiştir (Sa'deddin Nüzhet Ergun, *Cenab Şahâbeddin*, İst., 1935, s. 64 v.d.).

⁷⁷ *Diken* mec., Nüsha-i Fevka'l-âde, nu. 5,1 Ocak, 1919.

⁷⁸ Süleyman Nazîf, *Âlî Kemal'e Cevâbım*, *Hâdisât* gazetesi, nu. 8, 27 Ekim, 1818. Cenab'ın da Âlî Kemal'e cevâbı vardır (*Ayn. gazete*, nu. 11, 13, 30 Ekim, 13 Kasım, 1918); Cenab, Sürîye seyahatinde Cemal Paşa'dan ve başka yerden para almadığını yazmıştır.

⁷⁹ Süleyman Nazîf, Umûmî Harb sırasında kömür ticâreti yapmıştır; bu münâsebetle bir fıkra için bk., İ. Alâeddin Gövsa, *ayn. esr.*, s. 239.

<i>Doktor Cevdet eydür : “Şâhidim pek çok, “Niçin yüreğime saplıyorsun ok,</i>	<i>Bu harb zamânında hiç kazancım yok, Vagon alamadım, pek ziyânım var.”</i>
<i>Mîr-i Nazîf eydür : “Neye çatarısın, “Sen de ipek bulsan alıp satarsın,</i>	<i>Silik meteliğe kurşun atarsın, İstersen vereyim çok samanım var.”</i>
<i>Doktor Cevdet eydür : “Çok inadcısın, “O devrin ben çektim bütün acısın,</i>	<i>İttihâd vaktinde İttihadcı’sın, Alî Kemal gibi bir yârânım var.”</i>
<i>Mîr-i Nazîf eydür : “Şaşarım sana, “Benim, Cenab gibi devrin nabzına</i>	<i>Celâl Cezrî Bey’e dönüp baksana, Lâyık şerbet veren bir Lokmân’ım var.”</i>
<i>Doktor Cevdet Eydür : “Patlatma beni, “Ne zaman doldurdun delik keseni,</i>	<i>Ne biçim çiçeksin Hak bilir seni, Benim züğürlükte pek hirmânım var.”</i>
<i>Mîr-i Nazîf eydür : “Hey doktor Cevdet, “Te’vil etme bunu deme hamîyyet,</i>	<i>Bana hücumuna züğürlük illet, Sulh ol yüzde-üç bil amânım var.”</i>
<i>Ey meydân-i nazmın suhanverleri, Her sözünüz haktır, yok yalan yeri,</i>	<i>Bâzâr-ı şutûmun yüce erleri, Celâl Cezrî gibi kıssa-h’ânım var.</i>
<i>İbrâz-i hünerse maksat savaşa, Kaldınız yiğitler işte başbaşa</i>	<i>Sizi âlem bilir yer yok telâşa, Âşık Çoşkun eydur hoş destanım var⁸⁰ . .</i>

3 . ESKİ BİR MASAL

<i>Bir varmış, bir yokmuş : Evvel zamanda Sessiz oturmuş ; para pul bitmiş, Bereket versin ki uşağı Hasan Hasan düşünürmüş, “Bu dünya, elbet “O zaman yenecek mullak harcını, “Daha bekleyelim biz birkaç zaman,</i>	<i>Bir ihtiyar vezir eski bir handa Ma’zûliyyet derdi canına yetmiş, Ona yardım etmiş bıktıp durmadan. Bizim Paşa’ya da gelecek neobet. Toptan ödeyecek eski borcunu. Elbet yapı taşı kalmaz yapıdan!”</i>
<i>Böyle yıllar geçmiş . . . Nihâyet birgün Meğer Paşa’sını etmişler dâvet</i>	<i>Bîçâre Hasan’a olmuş bir düşün : Yarınki Dîvân’a . . . Büyük beşâret!</i>

⁸⁰ *Diken* mec., nu. 6,9 Ocak, 1919. Ağaoğlu Ahmed Bey, *Serbest Furka Hâtıraları*’nda (İst., Nebioğlu Yayınevi, s. 141), Celâl Nürî hakkında şu dikkate değer bilgiyi verir: “Ben, Ağaoğlu Ahmed Bey, *Türk Yurdu*’nda, Türk simâsının meziyyetlerini arayıp genç nesle telkîn ederken, o Celâl Nürî Bey de *Edebiyât-ı Umûmiye* mecmuasında Lombroso’nun “mücrim enmüzeci” diye ta’rif ettiği insana Türk milleti efrâdının uygun geldiğini ve tetâbuk ettiğini yazıyordu. Bu yazı dolayısıyla benim ve arkadaşlarım Ziya Gökalp, Zonguldak Meb’ûsu Celâl Sâhîr Bey, İstanbul Meb’ûsu Hamdullah Subhî Bey ve Dârü’l-Fünûn Müderrisi Köprülüzâde Fuad Bey tarafından vâki’ olan bir protesto-nâmeye karşılık, Celâl Nürî Bey kendisinin ve mecmuasının bânisi bulunan Mecid Efendi’ye şikâyet etti. Bir müddet sonra Celâl Nürî Bey’in hemşehrisi Venizelos, Celâl Nürî Bey’in yazısını, Cenevre Konferansı’nda Türk milletinin aleyhine olmak üzere işhâd etti. ‘İşte, Türk milletinin cânî olduğunu kendi muharrirleri yazıyorlar’ dedi”.

Onbeş yıldanberi bu ilk def'aymış;
Sabah kalkıp koşmuş, yorulmuş, fakat
Yola düzülmüşler; uzun hikâye,

Erkenden toplanmış ulemâ, erkân,
Üç tuğlu vezirler hepsi toplanmış.
Atları götürüp koymuş ahıra,
Perde açıldıkça kabartmış kulak,

Meb'ûsan değil ya... Vezîr meclisi!
Sırayla yükselmiş; dinlemiş Hasan
Hepsi kâr-âşinâ, pek çoğu şâir;
Ümidlenmiş Hasan hem bütün bütün,
"Sözler söyleyecek; Nâzır olacak,

Hasan bu ümitle seviniyorken,
"Bendeniz efendim, ânın huyuna
Fîliye sütlüye karışmam ammâ
"Yafadan gelirse hem küfe küfe,

Hasan hiddetinden çıldıracaktı;
Dedi, "Mansıb almaz artık bu bunak,
"Bu günü beklerdim yıllardanberi;
"Artık bu bunağı çıldırmış diye

Birkaç saat sonra bakmış ki Hasan,
Meğer sadr-i a'zam yeni değişmiş,
At üstünde gelen şanlı Vezîr'i
Al atın üstünde sırma haşası,

Nevbetler vuruldu, menşür okundu;
El etek öpülüp bittikten sonra,
"Behey şaşkın herif, sen, efendini
"Gören benim gibi kırık yıllık Vezîr,
"Baktın sözlerime deli saçması
"Lâkin bilmeseydim nedir muammâ,

Onlar ermiş dünya saâdetine,

Hasan bunu gâyet uğurlu saymış.
Bulmuş Paşa'sına muhteşem bir at.
Her neyse, gelmişler Bâb-i âlî'ye..

Sadâret-köşkün'de kurulmuş Divân,
Hasan'ın bu işe aklı saplanmış.
Meclis kapısına fırlamış sonra.
Paşa ne diyecek? Hasan'a merak..

Hepsinin vakarlı, sukûnlu sesi
Birşey anlamamış zât-i vak'adan.
Hiç Hasan anlar mı söylenen nedir?
Demiş, "Bizim Paşa bunlardan üstün
Delik kesemize mangır dolacak!.."

Paşa'nın sesini duymuş öteden:
Bakmam; bayılırım limon suyuna.
Güllâç ısmarlarım mutlak akşama.
Olmaz portakaldan a'lâ 'ulûfe!"

Meclis'ten içeri yan gözle baktı.
Şimdi bana lâzım yeni iş bulmak.
İşte geldi çattı, aldık haberi!
Mutlak götürürler timârhâneye!"

Bir muazzam alay gelir karşıdan;
Bunun da sebebi bir mühim işmiş.
Görünce Hasan'ın gitti tedbiri.
Yeni sadr-i a'zam: Onun Paşa'sı!

Hasan'ın dardına bu pek dokundu.
Bîçâre Hasan'a gelmişti sıra.
Ne sandın? Bu dehrin germ-ü serdini
Bilmez mi hikmet-i hükûmet nedir?
Sana ma'kûl geldi hemen kaçması.
Gelebilir miydim ben bu makâma!"

Bizler de çıkalım kerevetine⁸¹...

4. ŞİKÂYET-NÂME

Tevfik Paşa Kabinesi âzâ-yi sâbı-
kasından bir sâhib-i izzet tarafından
İzmir'den gönderilmiştir.

Feleğin sırrına aklım ermedi,
Sadâret mesnedi ele girmedi;

İdbâr bucağından çıktım ikbâle.
Lâkin geliyordu akla hayâle.

⁸¹ Ayn. mec., nu. 7, 23 Ocak, 1919.

*Düştü kabineler Filozof çıktı,
Sonra Tevfik Paşa bizden de bıktı,
Atım alçak derken eşeğe bindim,
Tıramvay da yokmuş, çoğaldı derdim,
Pek merhametsizmiş sevgili Paşa'm,
Lâyık mıydı böyle habersiz âşâm,
Hey Âşık, böyledir dünyanın işi,
Feleğin turşusu ekşidir ekşi,*

*Kafa-tutanlara kapı açtı,
Demek tâli'imiz ermiş zevâle.
Otomobilimden hasretle indim,
Kör tâli' bizi de soktu bu hâle.
Konağa koşardım her sabah akşam,
Neyleyim, Rabb'ime ettim havâle.
Ne oldum demesin sakın bir kişi,
Git sor inanmazsan Cezrî Celâl'e⁸²!*

5. BİR KASİDE

*Arsa-i vâsfinda medh atın sürdüm
Nice şehsuvarı yenmişsin, gördüm,
İkdam ve Sabah'ın âb-i rüyusun,
Yine İttihâd'ın kazdın kuyusun,
İlm-ü irfânının âlem müştâkı,
Karasu⁸³ bezminde olsaydı sâkı,
Sâyende anâsır kıldı ittihâd,
Votiras'ta Zaven hepsi ber-murâd,
Açtın eski devre cihâd-i ekber,
Her ne varsa yıktın koca cengâver,
Sâyende öğrendik nedir hamîyyet,
Başka türlü bu yeni medenîyyet
Sana ne derlerse vallâh iftirâ,
Seni bastıramaz kimse mantara,
Lâkin makâlâtın ey Mîr-i Kemal,
Şiddet-i hârına ermesin zevâl,
Ey Âşık, yetişir, kısa kes sözü,
Câvid'le⁸⁴ Câhid'de kalmasin gözü,*

*Yine dolu-dizgin eski meydana;
Bilse düşmanların gelir amana.
Levsiyâb bahrinin akar suyusun;
Câhid gördü dedi: Hük-m-i zâmâne!
O kadar derin ki yoktur a'mâkı,
Şöhretin giderdi gûş-i Mihran'a.
Osmanlılık hissi buldu ezdiyâd,
Bak, nâmin yayıldı Firengistân'a!
Bize lâzım değil banka, şirketler,
Görüp hayret geldi hep müşîrâna.
Türkler'e lâzımmış mahu-ı millîyyet,
Gelemezmiş Mülk-i Osmâniyân'a.
Cema' den almadın hattâ on para,
Gidip sordum altun sattığın han'a.
Kıymetçe altundan daha bi-misâl;
İttihâdcılar'ı soktun zindana.
Hazret-i Kemal'in temizdir özü,
Banka âzâlığı buna bahâne⁸⁵!*

Prof. Fuad Köprülü'nün, çocuklarımıza millî-ahlâkî fikirler aşılamak maksadiyle ilk ve orta-mektepler için hazırladığı, 1914-1926 arasında basılmış pek çok

⁸² Ayn. mec., nu. 14, 17 Nisan, 1919.

⁸³ Karasu, fesat çıkararak, Hükümet'i düşürmeğe çalışanlardan bir yahudî, daha çok bilgi edinmek için bk., Ahmed Reşid Rey, *Gördüklerimiz-Yaptıklarımız, Canlı Tarihler*, nu. XIX, s. 218; nu. XXI., 9 Haziran, 1329 (1913) tarihli *Matbata-i Hükmiyye*, s. 306, 314,

⁸⁴ Mehmed Cavid, 1908'den sonra birkaç def'a Mâlîye Nâzırı olmuş, Atatürk'e karşı tertiplenen sû'î-i kasde bilgisi ve yardımı olmak suçundan, 1926'da asılmıştır.

⁸⁵ Ayn. mec. nu. 14,7 Nisan, 1919.

kıraat, tarih kitapları, bir de şiir antolojisi vardır. Muhtelif basımları bulunan kıraat kitaplarından ilkinin, *Kıraat-i Edebîye*'yi Celâl Sâhir'le birlikte yazmış ve 1914'de neşretmiştir; diğerleri kendi ismiyledir: 1915-18'de, ilk-mektepler için *Millî Kıraat*, 1916-17'de, ne zaman adı geçse, "En çok sevdiğim kitabım!" dediği ve ahlâkî, medenî musâhabeleri, şiirleri içine alan *Turan'ın Kitabı*, 1921-24'de *Yeni Millî Kıraat*, 1924'de liseler için *Yeni Kıraat-i Edebîye*, 1926'da *Cumhuriyet Çocuklarına - Yeni Millî Kıraat* adlı eserlerini bastırmıştı. 1922'de neşrettiği altı ciltlik *Mektep Şiirleri* adlı antolojisi de vardır. Bu eserlerde imzâsız olarak pek çok hikâyelere, Recâzâde Ekrem'in arüzla, ağır ifâdeyle Lafontaine'den çevirdiği hikâyelerinin sâdeleştirilmiş ve hece vezniyle örneklerine, mektep temsililerine, diyaloglara, monologlara rastlarız. Yukarıda adı geçen kitaplarda, Edirne'nin işgâli üzerine yazılan cidden çok güzel ve çok hissî ve altında M. F. harfleri bulunan parça dışında, Fuad Köprülü imzâsı yoktur. Bâzılarının, meselâ manzûm *Nasreddin Hoca hikâyeleri*'nin, *Şehid Mezarı*'nın onun tarafından yazıldığını kesinlikle biliyorsak da, bundan, imzâsız bütün yazıların kendisine âit olduğu neticesine varmak yanlış yola götürür; çünkü imzâsızlar arasında başkalarının şiirleri de yok değildir; msl., *Anadolu* başlıklı şiir Rıza Tefik'in, *Vatanım Sev* Süleyman Sâib'in, *Annem* Ali Ulvî'nin, *Kış* ve *Yaz Nîne* Tefik Fikret'in olmakla berâber imzâsız basılmıştır. Prof. Fuad Köprülü'den, kendisine âit olanları tesbit etmemizi recâ ettiğim zaman, "Görürsem, hangilerinin benim olduğunu anlarım" demişti.

Prof. Fuad Köprülü, yazıp neşretmesi lâzım gelen makâle ve eserlerinden bahsettiği zaman, yıllarca evveldenberi, dâimâ, "Etraf tenhalaştı, arkadaşlardan kimseler kalmadı, vakit yok!" derken cümlelerin son hecelerini uzatır, "Vakit yok!" cümlesini bir kaç def'a tekrarlar, ellerini üstüste getirdikten sonra kollarını açıp âdetâ yarım bir dâire çizer, sonra ellerini göğsüne doğru çekerek bu dâireyi yavaş yavaş küçültürken korku taklitleri yapar, sanki bu korkunun te'sirini azaltmak için başını iki yana sallayarak gülümser, bu hareketler esnâsında, "Vakit yok!" cümlesini de birkaç def'a tekrarlar ve sonra, "Yapacak çok iş var!" derdi; fakat, imzâsız şiirlerden hangilerinin kendisine âit olduğunu tesbite gelince iş değişti; bu def'a, "Vakit var!" dedi; bir ara da, "Benim şiirlerimi üslûbundan ayırdedebilirsin!" demişti. Bu hususta isrâr etmekten, kendisinde, vaktin azlığına dâir bir fikir uyandırmak endişesiyle vaz geçtim. Üç yıl önce, İstanbul'daki kütübhânesinde çalışırken, bizden, Batı ilim adamlarından gelen mektupları koyduğu masa gözünde mevcut ve şiirlerini yazdığı defteri bana göstermişti; kendi vâdisinde ihmâl edilmemesi lâzım gelen bu başarılı, millî-terbiyevî, imzâsız olarak neşrettiği çocuk şiirlerinin, az bir ihtimâlle, bu defterde bulunacağını sanıyoruz.

Prof. Fuad Köprülü, şiirin ortası işe yaramaz, insan şiir yazdı mı Fuzûlî'ninkiler, Şeyh Gâlib'inkiler gibi olmalı derdi; fakat onun, şiirleri arasında kıymetçe ortayı aşanlar da yok değildir. 1906-1912 arasında, Fransız senbolist ve parnasyenlerinin te'sirinde, Servet-i Fünûncular, Fecr-i Âticiler'le aynı husûsiyetleri taşıyan, bedî'î zevk verme maksadıyla tabiat güzelliklerini ve kendi his, hayâl dünyasını aksettiren şiirler yazan Prof. Fuad Köprülü, bu tarihten sonra, araştırdığı ilmî mevzuların te'siriyle şirde başka yol tutmuştur. 1913'den sonrakileri, genç neslin şâirlerine örnek vermek maksadıyla, millî vezinle ve halk nazım şekilleriyle, sâde dille yazdığı ve mevzularını Türk tarihinin uzak mâzîsinden, yaşadığı devrin millî iztiraplarından aldığı şiirleri teşkil eder.

Şiirleri ile hemen aynı zamanda, 1908'den sonra, araştırma mahsülü yazılarını da neşre başlayan Fuad Köprülü'nün, 1910'da, yirmi yaşında iken, gerek bu zamana kadarki neşriyatı, gerek hakkında "müdakkik" sıfatının kullanılması ilmî sahâya yönelmekte olduğunu gösterir ⁸⁶. Çağdaşlarından biri, onun, Fecr-i Âtî topluluğuna dâhil olduğunu, bir taraftan bu zümrenin en mümtaz şâiri Ahmed Hâşim Bey tarzında zarif menzûmeler ⁸⁷, diğer taraftan felsefî, ilmî, tenkîdî makâleler yazdığını, esâsen Türk gençleri arasında bu genci ayırdeden asıl vasfı pek çok okunması ve çok yazması olduğunu kaydettikten sonra şu hükme varıyor: "Köprülüzâde Fuad Bey, takdîre şâyân bir şâirdir. Hassaten arûz vezniyle yazdığı parçalardaki kuvvetle dikkati celbetmiştir; fakat onun edebiyatımızdaki yeri, en ziyâde ilmî tedkikler sâhasındadır. Emînim, istikbâl, bu genci Türk edebiyatı müverrihi olarak tanıyacaktır ⁸⁸". Bu hükümler ve neşriyatı, onun, 1918'de hangi yolu tuttuğunu, kendisini artık tamâmiyle ilme vereceğinin belli olduğunu gösterir.

Fuad Köprülü'nün, ilmî yazılarda aradığı vasıflardan biri de, kolaylıkla anlaşılmasından başka, işlenen mevzû'un canlı ve te'sirli sûrette ifâdesi idi. Bana ara-sıra, msl., *İslâm Ansiklopedisi*'ndeki bâzı maddeleri okutup dinledikten sonra, hâdiseler, şahsiyetler silik, cansız bir hâl alıyor, tasvir kudretleri yok dediğini, âdetâ üzüntü duyduğuna birçok def'a şahit olduğumu hatırlarım. Kendisinin ilmî eserleri üslûb bakımından gözönüne alınınca, hakîkaten — bu sâhadaki mahsûllerin çoğu yoksun bulunduğu — çekicilik, âhenk, canlılık ve tasvir kudreti v.b. husûsiyetleri gösterdiği, işte bu yüzden, zevkle okunan sürükleyici bir ifâdenin hâkimiyeti hissedilir. Bu şüphesiz, yalnız bir âlim zihniyetine değil, bir şâir ve san'atkâr rûhuna da sâhip oluşunun tabîî neticesidir. İşte bu sebeple, onun, gerek fikrî inkişâfını, gerek ilmî eserlerinin üslûb husûsiyetlerini lâyıkıyla kavrayabilmek için, şiirlerinin, hattâ hikâye ve dramatik eserlerinin de ihmâl olunmaması ve tedkîki zarûridir.

⁸⁶ Bk., bu yazımızdaki 63'üncü not.

⁸⁷ İbrâhim Alâeddin, *Şâir Arkadaşlar* adlı manzûmesinde,

*Zannetmeyin bu nazmı suhûletle söylenir,
Baudlaire'le Verlaine'in ebedî bir timsâlidir
Anlar mı şi'r-i mübhemi her orta iktidâr?..*

mısra'larıyla, onun şiirlerinde Fransız senbolistlerinin te'siri bulunduğuna işâret ediyor (*Guft-u Gû*, Tirabzon, İkbâl Matbaası, 1322-28, s. 199).

⁸⁸ Nüzhet Hâşim, *Millî Edebiyata Doğru*, İst., 1918, s. 110 v.d.